

# El personatge del mag

Teresa Duran  
Pedagoga i escriptora

L'ús de la màgia

Però val a dir que si no mirem tant l'origen del mot «mag» com la seva funció social, trobem que el mag és present pràcticament a totes les cultures i civilitzacions —des del cor de l'Àfrica fins a les selves amazòniques, des de la prè-manització fins als nostres més digitalitzats mitjans de comunicació— com a personatge arquetípic de l'home que conjura el mal per produir el bé, amb un domini de les forces i els secrets ocults que redunda en un benefici individual o col·lectiu mitjançant sabers que no pertanyen al comú dels mortals.

En la gran i extensa civilització celta subjacent a gran part d'Europa trobem la figura i les funcions del *dru-wida* —és a dir: druida— força similar als mags perses. Els druides, com els posteriors *waidlers* germànics o els *vedes* russos, són endevinadors, provisors de tot allò que pugui afectar la comunitat, homes-medicina, i referents morals emparentats amb la jerarquia i aplegats sota el mestratge d'un cap suprem. La figura de Panoràmix, el druida de les aventures d'Astèrix, per bé que hi estigui reduïda a un estereotip, no falseja gens el rol social d'aquells personatges venerables. Segurament, quan Goscinny i Uderzo van imaginar la saga, ja ho van fer com a contraposició gala a l'anglofilia naixent. I si bé satiritzen el xovinisme i els gestos del general i president De Gaulle en la figura rabassuda del cabdill Abrasracourcix, en la seva obra hi és patent la voluntat de resistir «encara i sempre a l'invasor». I l'invasor cultural, aleshores i per a ells, era britànic.

Il·lustracions: Erol | Le Cain «La filla del mag», Editorial Lunen



El personatge del mag no apareix, literàriament parlant, «per art de màgia», és a dir, de cop i volta i des del no res. És fill d'un llarga tradició civilitzadora i producte del solatge que les diferents hegemònies culturals han aportat a la nostra manera d'entendre i representar el món.

De fet, l'actual figura del mag, amb la seva llarga barba blanca, el seu barret punxegut, i els seus vestits foscos i estelats, deriva directament de la cultura anglosaxona, i del cinema disneyà. Ningú de nosaltres no l'ha concebut mai com un català de socarrel, i són escasses les rondalles del Principat, les Illes o el País Valencià que fan esment de la seva presència o dels seus poders.

Per remuntar des del boom de Harry Potter i la bibliografia que li fa la competència<sup>1</sup> fins als orígens del mag, hauríem d'anar fins a l'antiga Pèrsia, on existia una important casta sacerdotal anomenada *magu* o *magoush* —és a dir, mags— que reunia en el seu quefer tant els conceptes de religió, superstició, astronomia o medicina, com aspectes i pràctiques morals i místics. Dins la nostra cultura popular, aquells antics sacerdots o xamans perses han donat peu als entranyables personatges dels Tres Reis Mags d'Orient, que la civilització cristiana cita en els Evangelis i sent tan a prop seu per Nadal, atorgant-los un nom, un color i una funció obsequiosa que poc té a veure amb la historiografia canònica. D'aquesta mitologia nadalenca dels mags orientals sí que n'hi ha penyor a dins la bibliografia infantil més nostrada i actualitzada.<sup>2</sup>

## Merlí i la seva història

De fet, el gran personatge literari del mag arrela allí. El mag per antonomàsia és Merlí. El primer que en va recopilar per escrit la vida i els

va convertir en mentor del rei Artús i motor de tots els esdeveniments de Camelot. Tema que sir Thomas Malory (s. xv) va reprendre i ampliar amb una prosa vigorosa i ben travada a *La Morte Darthur*, que ve a ser una mena de compendi de tot el cicle de llegendes del rei Artús. Aquesta és la veritable font d'on deriva el mític Merlí, un personatge tan savi com prudent, conseller dels reis, defensor de la justícia i auspiciador del triomf de les forces del bé (i de l'orde de Cavalleria) per damunt de les del mal (normalment de natura femella). Tan capaç de dissenyar espases del model Excalibur, com de galopar a cavall del vent. Tan providencial com prudent. Ell és qui fa, d'un vailet anònim, un rei com mai més no n'hi ha hagut ni hi haurà, ell és qui suggereix la idea d'una taula de reunions tan rodona que no puguin haver-hi problemes de protocol, ell és qui insinua als joves tabalots la idea de sortir a la recerca del sant Graal. Gràcies a ell Bretanya és una unitat de destí dins l'univers. En definitiva, ell és el mag que no només tot ho sap, sinó que, a més, tot ho pot. Fins i tot pot enamorar-se (som a l'època de l'amor cortès) d'una tal Viviana, noietta jove i rebufona que surt de l'aigua del llac tal com Venus del mar. L'amor que el vell Merlí sent per ella és tan gran que li ensenya tots els secrets de la màgia, malgrat saber i ser conscient que ella els utilitzarà per engarjol·lar-lo per sempre més dins un palau de cristall glaçat, d'on encara ha de sortir ara. Com confessarà Steinbeck el 1958, n'hi ha molts, de vells savis que s'enamoren fatalment d'una jove-neta que els ho pren tot, fins i tot la llibertat!

Ja sigui com a falla moral o com a llegenda capaç d'atorgar entitat nacionalista als britànics, la història de Merlí va anar fent la viu-viu entre els anglesos fins a arribar al romanticisme, quan Walter Scott, Tennyson, i un llarg etcètera d'autors que arriben fins als nostres avis, utilitzen el personatge en els seus drames, òperes o novel·les, normalment com a element secundari de relats medievalistes carregats d'ideologies de tot tipus.

Entre aquestes adaptacions del mite artúric cal destacar la de T. H. White del 1938, per a ús i plaer dels infants, titulada *The Sword in the Stone*, i que va servir de base per a la pel·lícula de Walt Disney. Potser si no fos per Disney el personatge de Merlí no hauria estat tan divulgat arreu del món i només els lectors de parla anglesa en tindrien esment, de la mateixa manera que només els catalans sabem la vida i els fets del Comte Arnau o només els russos coneixen els encanteris i prodigis de Baba Iaga.

Però mentrestant...

### Gandalf i els seus poders

Hi havia un anglès que en els anys trenta i quaranta ho sabia tot, tot i tot dels textos antics, perquè per alguna cosa era professor de la ma-

tèria a la Universitat d'Oxford. I a aquest, que es deia Tolkien, potser li sabia greu veure com les venerables figures dels mags i druides medievals s'esllanguien o aninotaven dins versions refregides i fora de context. Així doncs, va decidir recomençar-ho tot de cap i de nou. Es va embarcar en una autèntica creació, on fins i tot la grafia de les lletres i la gramàtica que les havia de sustentar eren noves per estrenar. Va crear el text i context d'una epopeia èpica com poques n'hi ha hagut al segle xx, titulada *The Lord of the rings* (*El senyor dels anells*) donant un marc més ample i ambiciós a una obra seva precedent (*The Hobbit*). En ambdues hi apareix (literalment) qui probablement és el millor arquetip de mag dels nostres temps, l'inescrutable però providencial Gandalf. Ell és qui relliga el passat amb el futur, imbuït coratge entre els febles i frenant l'ambició dels poderosos. Ell és el savi, el mestre, el solitari... Ell ja no és el profeta nacionalista, sinó l'amo i senyor de totes les virtuts i efectes de la màgia blanca.